

ИНВЕСТИЦИОН МАРКЕТИНГ

*Г.Р.Шарапова**Тошкент давлат транспорт университети ассистенти*

Аннотация: Мақолада инвестициялаш стратегияси, халқаро инвестициялар бўйича мамлакатимиз ва хорижда тўпланган тажрибалар, инвестиция лойиҳаларини ишлаб чиқишнинг ўзига хос хусусиятлари, хорижий инвестицияларни ҳуқуқий ҳимоялаш ва суғурталаш хақида сўз борган ва бир қанча таклифлар келтирилган.

Таянч сўзлар: Инвестиция, инвестор, инновация, лойиҳа

Чет эл инвестицияларининг асосий мақсади илғор технологияларни ўзлаштириб олиш, нисбатан арзон хом-ашё ва ишчи кучидан фойдаланиш ҳисобланади.

Хорижий инвестиция сиёсатини муваффақиятли амалга ошириш учун айрим мамлакатларнинг халқаро бозорга чиқиш стратегиясини ишлаб чиқиш ва сотув каналларини танлаш билан боғлиқ маркетинг тадқиқотларини ўтказиш лозим. Бунда фирма маҳсулотни чет элга экспорт қилиши ёки у ерда ишлаб чиқариш корхонасининг турига қараб турли хил стратегиялар мавжуд бўлиши мумкин. Экспортчининг вазифаси чет элда янги бозорларни эгаллаш ҳисобига ишлаб чиқаришни кенгайтириш ва олинанидиган фойда миқдорини ошириш билан боғлиқ.

Халқаро инвестициялашнинг афзаллиги шундан иборатки, унга божхона божлари солинмайди; турли мамлакатларда арзон хом-ашё ва ишчи кучи қўлланиши эса ишлаб чиқариш харажатларининг камайишига сабаб бўлади, товарнинг рақобатбардошлиги ортади ва уни янги бозорларга киритиш ишлари фаоллашади.

Европа Ҳамжамияти мамлакатлари халқаро бозорда ўзига хос инвестиция сиёсатини амалга оширадilar. Масалан, ТАСИС дастури ўз ичига қуйидаги лойиҳаларни киритади: энергетик марказни яратиш, минтақалараро сертификация марказига кўмаклашиш, фермер хўжалигини бошқариш моделини ишлаб чиқиш ва ҳоказолар.

Мамлакатимиз иқтисодиётига турли мамлакатлардан инвестициялар киритилаётган бўлсада, уларнинг миқёси унчалик катта эмас. Бу Ўзбекистонда маблағлар киритиш маълум бир таваккалчиликлар, валюта ва солиқ сиёсатининг барқарор эмаслиги билан боғлиқ. Бошқа томондан эса, иқтисодиётга маблағлар киритиш бошқа мамлакатлар олдида бир қатор устунликларга ҳам эга. Бу аввало, Ўзбекистонда кенг сиғимли истеъмол ва саноат товарлари бозори, етарли

миқдорда материал ва ёқилғи манбаларининг мавжудлиги ҳамда техник-муҳандис кадрлар тайёргарлик даражасининг юқорилиги билан боғлиқ. Буларнинг барчаси чет эллик инвесторларни ўзига етарли даражада жалб қила олади. Айти пайтда республикамизда 10 мингдан ортиқ чет эллик инвестиция компаниялари рўйхатга олинган. Бироқ уларнинг ярмига яқини бир қатор иқтисодий муаммоларга (инвестиция қўйилмалари таваккалчилиги, ишчи кучи омили, ресурслар билан таъминлаш, потенциал рақобатчиларни аниқлаш ва ҳоказо) дуч келаётгани сабабли керакли тарзда ишлаётгани йўқ.

Қўйилмаларнинг энг оддий усули маҳсулотни экспорт қилиш ҳисобланади. Бунда ишлаб чиқариш ва инвестициялаш ўз мамлакатида амалга оширилади. Чет элга маҳсулот халқаро маркетинг воситачилари ёрдамида (билвосита экспорт) ёки ўз экспорт операцияларини амалга ошириш ёрдамида чиқарилади. Бу эса таваккалчилик даражасининг пастлиги билан боғлиқ, чунки товар ишлаб чиқаришга хорижий қўйилмалар талаб киритиш қилинмайди.

қўйилмаларнинг яна бир тури қўшма тадбиркорлик бўлиб, унинг натижаси сифатида маҳаллий компаниялар билан маҳсулот ишлаб чиқариш учун қўшма корхоналар тузилади. Хорижий инвестор бу ҳолда мавжуд корхонада улуш сотиб олиши ёки томонларнинг келишувига биноан маҳаллий компания билан бирга тамомила янги корхона тузиши мумкин.

Фирма чет элда ўз корхона ёки еғув цехларини очганда инвестициялардан иложи борица тўлароқ фойдаланиш амалга оширилади. Ишлаб чиқариш кучларини яратган ҳолда бундай бевосита инвестициялаш арзон ишчи кучи, хом-ашё ва чет эллик инвесторга берилувчи имтиёзларни аниқлаш учун олдиндан маркетинг тадқиқотлари ўтказган фирмага катта фойда келтириши мумкин. Бундан ташқари, қўшимча ишчи ўринлари яратилиб, давлат органлари билан илиқ ва дўстона муносабатлар ўрнатилади.

Чет элда маблағлар киритар экан, фирма ўз капитал қўйилмалари устидан тўлиқ назорат ўрнатади. Бу эса унга ишлаб чиқариш соҳасида узоқ муддатли стратегияни ишлаб чиқишга имкон беради. Кўплаб фирмалар бир нечта халқаро бозорлар фаолиятига жалб этилади ва кўпмиллий ташкилотларга айланади. Мамлакатлардан бирида улар шўъба корхонасини ташкил этса, иккинчи мамлакатда қўшма корхона очадилар, учинчи мамлакатга эса ўз маҳсулотларини экспорт қиладилар. Бу фирмалар трансмиллий компанияларга (ТМК) мансубдир. ТМК халқаро фаолиятда катта тажрибага эга бўлишлари, муайян хорижий бозорни, ҳар бир мамлакатнинг сиёсий ва иқтисодий хусусиятларини баҳолашдан келиб чиқишлари зарур.

Чет эллик фирмаларни танлаш маркетинг стратегиясининг муҳим йўналишларидан бири ҳисобланади. Бунда қуйдаги қоидаларга риоя қилиш зарур:

1. Хўжалик фаолияти тури ҳисобга олинади. Бу саноат, қишлоқ хўжалик, савдо ва транспорт корхоналари бўлиши мумкин. Кўпинча саноат корхоналари танланиб, уларнинг товарайланмасидаги улуши 50%дан ортиқни ташкил этади.

2. Мулк шакли: давлат мулки, қисман давлат-қисман хусусий мулк, хусусий мулк. қисман давлат-қисман хусусий мулк энг кўп тарқалган.

3. Капиталнинг кимга тегишлилигидир: капитал миллий, аралаш ва халқаро турларга тақсимланади.

Ҳар бир фирманинг фаолияти фирма жойлашган мамлакатнинг фуқаролик ва савдо ҳуқуқига асосан амалга оширилиши лозим.

Хорижий инвестициялар жаҳоннинг кўплаб мамлактларида кенг ривожланган. Ўзбекистон бир қанча мамлакатлар билан инвестицияларни рағбатлантириш ва ҳимоялаш бўйича бир қатор келишувлар имзолаган.

Аосий инвестиция экспортчилари АҚШ, Буюк Британия, Япония, Германия ва Франция каби саноати ривожланган мамлакатлар ҳисобланади. Чет эл инвестициялари мавжуд корхоналарни сотиб олиш ёки янги корхоналар тузиш, қимматли қоғозлар сотиб олиш, эркин иқтисодий ҳудудларни яратиш ва маҳсулотни тақсимлаш тўғрисидаги келишувларга йўналтирилиши мумкин.

Ўзбек капитали чет элда бевосита ва портфель инвестициялари шаклида иштирок этади. Бевосита инвестициялар фойда олиш ва корхонани бошқаришда иштирок этиш ҳуқуқини олиш мақсадида чет элдаги корхонанинг низом капиталига маблағ киритишни назарда тутлади. Улар рақобатбардош маҳсулот ишлаб чиқариш учун айрим мамлакатларнинг устунликларидан фойдаланишга имкон беради, бу эса янги бозорларни эгаллаш ва экспортни оширишга боғлиқ бўлади. бундан ташқари, бевосита маҳсулот ишлаб чиқарилган жойларда сотувдан кейинги хизмат кўрсатиш сифати яхшиланиб, транспорт харажатлари ва божхона божлари қисқартирилади.

Бевосита инвестициялаш аралаш жамиятлар шаклида ҳам амалга оширилиши мумкин. Улар иштирокчиларнинг ҳуқуқий расмийлаштирилган қўшма мулки асосида тузилади. Тузилган аралаш жамият фаолият натижалари учун жавобгар бўлади. Аралаш жамиятларнинг фойда ва зарарлари киритилган капиталга пропорционал равишда иштирокчилар ўртасида тақсимланади. Чет элдаги ўзбек инвесторлари учун аралаш жамиятларни тузиш янги ишлаб чиқариш қувватларини ишга тушириш, маҳаллий маҳсулот экспорти ҳажмини оширишда бир қатор имтиёзлар тақдим этилишини назарда тутлади. Ўзбек томонининг иштироки бевосита инвестициялашдан ташқари асбоб-ускуналар, хом-ашё ва материалларни бериш йўли билан ҳам амалга оширилиши мумкин. Бунда сотувдан кейин кўрсатилувчи хизмат сифатини яхшилаш учун ҳамкорнинг омборларидан фойдаланиш инвесторга сезиларли устунлик бериши мумкин. Буларнинг барчаси пировардида ишлаб чиқариш харажатларини

пасайтириш ва аралаш жамиятларни ташкил этиш бўйича маркетинг тадқиқотлари самарадорлигига бевосита таъсир кўрсатади. Бундан ташқари, аралаш жамиятларни тузиш мамлакатдаги сиёсий ва иқтисодий вазифалар мажмуасини ҳал қилиш, мамлакатнинг экспорт салоҳиятини ривожлантириш, валюта тушумларини кўпайтириш ва ташқи иқтисодий фаолиятни мамлакат ва айрим минтақалар минтақасида ривожлантиришга йўналтирилади. Бу аввало, чет эл инвестициялари, илғор техника ва технологияларни жалб қилиш ва янги иш ўринларини яратиш билан боғлиқ.

Чет эл инвестицияси йўналишларидан бири бошқа мамлакатларга қараганда маълум бир устунликларга эга бўлган МДХ мамлакатлари билан ҳамкорлик қилишдир. Бу аввало географик яқинлик, кўп йиллик иш тажрибаси, ҳамкорлар ҳақида маълумотлардан хабардорлик, бозор конъюнктурасини билишдир. МДХ мамлакатлари томонидан қабул қилинган «Ўзаро ҳуқуқларни тан олиш ва мулкий муносабатларни тартибга солиш тўғрисидаги» келишув кўшма тадбиркорлик учун кенг ҳуқуқий асосларни яратади. Шунингдек, «Инвестиция фаолияти соҳасида ҳамкорлик тўғрисидаги», «Инвестор ҳуқуқларини ҳимоя қилиш тўғрисидаги» келишувлар ҳам қабул қилинган. Украина, Белоруссия ва бошқа мамлакатлар билан икки томонлама келишувларнинг қабул қилиниши ҳам яқин хориж мамлакатларини инвестициялаш учун қулай шароитлар яратади.

Капитални жойлаштириш учун мамлакатни танлаш фирма ўз манфаатлари доирасидан келиб чиққан ҳолда белгиловчи кўрсаткичлар доирасини аниқлаш билан боғлиқ. Бундай кўрсаткичлар қаторига мамлакатдаги аҳоли сони, аҳоли жон бошига тўғри келувчи даромад, аҳоли жон бошига тўғри келувчи миллий даромад ва бошқаларни киритиш мумкин. Бу кўрсаткичлар ёрдамида бир нечта мамлакат танлаб олинади ва улар бошқа кенг кўрсаткичлар доираси бўйича деталлаб ўрганилади. Мамлакатни танлаш учун балл тизими (1 дан 10 гача) бўйича баҳолаш амалга оширилади.

Инвестиция лойиҳаларини ишлаб чиқишнинг ўзига хос хусусиятлари

Бозор иқтисодиёти шароитларида инвестиция лойиҳаси, яъни корхона фаолиятининг барча асосий жиҳатлари: ишлаб чиқариш, молия ва ижтимоий соҳани акс эттирувчи ҳужжатни тайёрлаш одат тусига кирди. Инвестиция лойиҳаси қуйидагиларга имкон яратади:

- бошқарув қарорларида хатога йўл қўйиш таваккалчилигини камайтириш ва самарали қарор қабул қилишга кўмаклашиши;
- маҳсулот ишлаб чиқариш ва сотишни бирлаштириш ҳамда мазкур тармоқда тадбиркорликни ривожлантириш.

Ҳар қандай инвестиция лойиҳаси бизнес-режага асосланади.

Бизнес-режа бу белгиланган мақсадларга эришишни таъминловчи, вақт бўйича бир-бирига боғлиқ ва келишилган ҳамда амалга ошириш режаланган тадбиркорлик ҳаракатлари тизимидир.

Бизнес-режани ишлаб чиқиш давомида корхона ишлаб чиқариш ва бозор структурасининг ҳуқуқий асосларини ҳисобга олиши зарур. Хусусан:

- маҳсулотларни озик-овқат ва саноат товарлари бозорида сотувчи корхона бизнес-режаси асосан истеъмолчилар оммасига йўналтирилади. Бу ерда маҳсулот сифати ва сотув ҳажми асосий кўрсаткичлар ҳисобланади. Бундай корхона ишининг барқарорлигини сотув ҳажмини ошириш, маҳсулот ассортиментини ўзгартириш белгилаб беради;

- ишлаб чиқариш воситалари бозорида фаолият кўрсатувчи корхона бизнес-режаси ишлаб чиқаришни қайта тиклаши ва барқарорлаштириши лозим бўлган инвестицион йўналишни ёритиб бериши зарур;

- маиший-коммунал хизматлар бозорида фаолият кўрсатувчи корхона бизнес-режаси ўз ичига транспорт, маданий-оқартув, соғлиқни сақлаш, ахборот, воситачилик ва асосан муайян истеъмолчига йўналтирилган бошқа хизматларни киритади;

- маҳсулотларни ахборот бозорида сотувчи корхона бизнес-режаси юқори технологияларни ишлаб чиқаришга йўналтирилган бўлиб, иқтисодиётнинг ривожланиш даражаси, табиий ресурсларнинг мавжудлиги, интеллектуал салоҳиятни ҳисобга олиши лозим;

- инвестициялар бозорида фаолият кўрсатувчи корхона бизнес-режаси инвесторларни кредит билан таъминлаш бўйича банк ҳужжати ҳисобланиб, унинг асосида кредит учун оптимал фоиз ставкасини аниқлаш ётади;

- инновациялар бозорида фаолият кўрсатувчи корхона бизнес-режаси ихтиролар, кашфиётлар ва бошқа интеллектуал меҳнат ютуқларини жорий қилишнинг якуний натижалари ютуқларига йўналтирилади.

Шу тариқа, бизнес-режа барча бозор тузилмалари учун улар фаолиятининг ўзига хосликларини ҳисобга олган ҳолда ишлаб чиқилади.

Маблағларни хорижий инвестиция сифатида киритиш бир қатор таваккалчиликларга дуч келади. Чет эл мамлакатада солиқ ёки валюта тизимида рўй берган ўзгаришлар натижасида инвестор ўз маблағларидан тўлалигича ёки қисман маҳрум бўлиши мумкин. Хорижий инвестицияларнинг кўп йиллик тажрибалари бундай таваккалчиликларни бартараф қилишнинг турли хил усуллари ишлаб чиқилган. Бозор иқтисодиёти амал қилувчи иқтисодиёти ривожланган мамлакатларда чет эл инвесторлари ҳуқуқларини ҳимоя қилишнинг уч даражаси мавжуд.

Биринчи босқич бу мамлакатларнинг конституциялари даражасида бўлади.

Иккинчи босқич иккитомонлама ҳукуматлараро келишувлардан иборат.

Учинчи босқич давлатлар ва уларнинг фуқаролари ўртасида инвестиция муаммоларини тартибга солиш Конвенциясида иштирок этишдир.

Ўзбекистонда хорижий инвесторлар ҳуқуқи мос келувчи қонун билан белгиланган бўлиб, Бу қонун хорижий инвесторларнинг инвестициялари реквизиция ёки мусодара қилинмаслигини кафолатлайди. Миллийлаштириш ёки реквизиция амалга оширилган ҳолларда чет эллик инвесторга тезлик билан мос келувчи товон пули тўланади. Товон пули инвестиция киритилган валютада тўланиши лозим. Чет эллик инвесторлар давлат органлари ёки айрим масъул шахсларнинг ҳатти-ҳаракатлари натижасида қўлдан чиқарилган фойдани қоплаш учун тўлов олиш ҳуқуқига эгалар.

Инвестицияларнинг яна бир йўналиши хорижий капиталнинг корхоналарни хусусийлаштириши ҳисобланади. Республикамизда ушбу соҳада қонун ҳужжатларининг қабул қилиниши чет эллик инвесторларнинг хусусийлаштириш жараёнида иштирок этиш имкониятларини белгилаб беради. Бу жараёнда қуйидаги субъектлар иштирок этиши мумкин:

- чет эллик ҳуқуқий шахслар, жумладан, жойлашган мамлакат ҳудудида қонунчилик асосида инвестиция операцияларини амалга ошириш ҳуқуқига эга бўлган компания, фирма, корхона ва ассоциациялар;

- чет эл фуқаролари, чет элда доимий яшаш жойига эга мамлакатимиз фуқаролари, улар хўжалик фаолиятини юритиш учун доимий яшаётган мамлакатда ёки ўз мамлакатада рўйхатга олинган бўлса;

- мавжуд ва тугатилаётган корхоналар мулкани, шушунингдек, қурилиши тугалланмаган объектларни;

- давлат корхонаси ва унинг мулкани.

Амалда чет эл инвесторларнинг қимматли қоғозларга – давлатнинг қимматли қоғозлари, хусусийлаштирилган корхоналарнинг акция ва облигациялари, банкларнинг қимматли қоғозлари, хусусий эмитентларнинг қимматли қоғозларига инвестиция киритиши кенг тарқалган. қимматли қоғозларни чиқариш турли мақсадларни қўзлаши мумкин. Улар бюджет камомадини молиялаштириш, илгари жойлаштирилган заемларни сўндириш, солиқ тўловларини бир текисда тўланишини тахсиллаш, мақсадли дастурларни молиялаштириш ва шу кабиларга мўлжалланиши мумкин. Банклар, хорижий фирмалар, суғурта компаниялари, брокерлар, инвестиция ва нафақа жамғармалари, тижорат структуралари ва Ўзбекистон аҳолиси қимматли қоғоз бозорида инвестор сифатида иштирок этиши мумкин.

REFERENCES:

1. Yuldasheva, S. A., & Murodov, B. X. ugli, Suvonqulov, SI ugli (2020).

Negative consequences of monopoly and methods of regulation, 195-196.

2. Арислановна, Ю. С., & Бахтиорвич, Г. Б. (2021). Использование опыта развитых стран в развитии консорциума между высшими учебными заведениями и производством. *Европейский журнал молекулярной и клинической медицины*, 8(1), 819-826.

3. Арислановна, Ю. С., & Бахтиорвич, Г. Б. (2021). Маркетинговая и информационная поддержка в государственном секторе. *Европейский журнал молекулярной и клинической медицины*, 8(1), 940-948.

4. Юлдашева, С. А., Гиёсидинов, Б. Б., & Эгамбердиев, О. Б. (2022). ПУТИ И ФАКТОРЫ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ. *INNOVATIVE DEVELOPMENT IN THE GLOBAL SCIENCE*, 1(6), 114-117.

5. Юлдашева, С. А., Гиёсидинов, Б. Б., & Эгамбердиев, О. Б. (2022). ОСНОВНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ УПРАВЛЕНИЯ ПРЕДПРИЯТИЕМ. *INNOVATIVE DEVELOPMENT IN THE GLOBAL SCIENCE*, 1(6), 118-123.

6. Юлдашева, С. А., Гиёсидинов, Б. Б., & Эгамбердиев, О. Б. (2022). ЭКОНОМИЧЕСКИЕ МЕХАНИЗМЫ ИНВЕСТИРОВАНИЯ В СОЦИАЛЬНО ЗНАЧИМЫЕ СФЕРЫ. *INNOVATIVE DEVELOPMENT IN THE GLOBAL SCIENCE*, 1(6), 133-137.

7. Shakirova, F. V. (2022). THE IMPORTANCE OF INVESTMENT IN THE DEVELOPMENT OF INNOVATION IN THE ECONOMY. *Confrencea*, 7(7), 61-62.

8. Шакирова, Ф. Б. (2022). МАМЛАКАТДА ИННОВАЦИОН ИҚТИСОДИЁТНИ ШАКЛЛАНТИРИШ ВА САМАРАЛИ ИҚТИСОДИЙ ЎСИШНИ ТАЪМИНЛАШНИНГ ЗАРУРЛИГИ. *Journal of new century innovations*, 17(1), 114-118.

9. Шакирова, Ф. Б., & Махмудова, П. (2022). ВЛИЯНИЯ ИНВЕСТЦИЙ И ИННОВАЦИЙ НА ЭКОНОМИЧЕСКОЙ РОСТ. *Journal of new century innovations*, 15(2), 142-146.

10. Shakirova, F. V. (2022). TALIMDA IMMERSIV YONDASHUV. *Journal of new century innovations*, 15(2), 138-141.

11. Шакирова, Ф. Б. (2015). Социально-экономическое развитие государств Евразии и других зарубежных стран. *Проблемы современной экономики*, (3), 299.

12. Parizoda, M. (2022). IQTISODIYOTNI RAQAMLASHTIRISHNING AYRIM JIHATLARI. *Journal of new century innovations*, 15(2), 147-150.

13. FB, A. S. S., & Shonazarova, N. B. (2022). THE IMPORTANCE OF INVESTMENT ACTIVITIES IN THE RAILWAY TRANSPORT NETWORK IN UZBEKISTAN. *Confrencea*, 6(6), 216-217.

14. Shakirova, F. V. (2020). Digital economy as a new direction of economic

theory. *International Journal of Advanced Science and Technology*, 29(9s), 4053-4056.

15. Shakirova, F. B. (2018). Improving the mechanism of sustainable economic growth based on innovative development. Tashkent.

16. Шакирова, Ф. Б. (2017). ВОЗМОЖНОСТИ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ЭКОНОМИЧЕСКОГО РОСТА ПОСРЕДСТВОМ ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ. In *СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ПРОБЛЕМЫ СОВРЕМЕННОСТИ: ПОИСКИ МЕЖДИСЦИПЛИНАРНЫХ РЕШЕНИЙ* (pp. 367-368).

17. Mardievna, S. G. (2022). WAYS TO DEVELOP ENTREPRENEURSHIP IN OUR COUNTRY. *BARQARORLIK VA YETAKCHI TADQIQOTLAR ONLAYN ILMIY JURNALI*, 902-905.

18. Shadieva, G. M., Baratovna, S. N., & Muminovich, A. S. (2022). Theoretical Foundations of National Tourism and Competitiveness. *Specialusis Ugdymas*, 2(43), 3166-3177.

19. Шадиева, Г. (2022). САМАРҚАНД ВИЛОЯТИНИНГ КАТТАҚЎРҒОН ТУМАНИ РИВОЖЛАНИШИДА ОИЛАВИЙ ТАДБИРКОРЛИК РОЛИ “МАҲАЛЛАБАЙ” ЁНДАШУВИ ОРҚАЛИ БАҲОЛАШ УСУЛЛАРИ: https://doi.org/10.55439/ECED/vol23_iss5/a62. *Экономика и образование*, 23(5), 370-375.

20. Рахманбаева, Р.А. (2020). Главный фактор развития новой экономики постиндустриального общества. *Журнал PalArch по археологии Египта / египтологии*, 17 (6), 14201-14207.

21. Рахманбаева, Р.А. (2020). Главный фактор развития новой экономики постиндустриального общества. *Журнал PalArch по археологии Египта / египтологии*, 17 (6), 14201-14207.

22. Рахманбаева, Р. А. (2022). Пути Повышения Эффективности Деятельности Предприятий Железнодорожного Транспорта. *CENTRAL ASIAN JOURNAL OF THEORETICAL & APPLIED SCIENCES*, 3(2), 7-9.

23. Рахманбаева, Р.А. (2022). Современный подход к реструктуризации и модернизации железных дорог. *Испанский журнал инноваций и честности*, 3, 1-6.